

JOHN EDGAR HOOVER

[doorgelicht]

Wie was de ware John Edgar Hoover: een betrouwbare patriot of een omstreden iemand met een duistere kant? Met J. EDGAR krijgt de beruchte figuur die al in tal van films zijn opwachting maakte nu een heuse biopic. — WILLY SCHAEKEN

Op 2 mei 1972 overleed John Edgar Hoover. Het lichaam van de zevenenzeventigjarige directeur van het Federal Bureau of Investigation (FBI) werd door zijn huishoudster gevonden in zijn huis in Washington DC. Hoover zou de geschiedenis ingaan als een zelfverzekerde patriot, een symbool van integriteit die acht presidenten had gediend en een respectvolle plaats in de Amerikaanse politieke hiërarchie had verworven. Enerzijds stak president Nixon zijn bewondering voor Hoover

niet weg, hij verving immers de vrijmetselaarsbegrafenis door een staatsbegrafenis. Anderzijds had Nixon destijds wél aangedrongen op het ontslag van Hoover. In 1971 sprak Nixon: “We hebben het over een directeur die de hele tempel zal omtrekken, inclusief mezelf”. Maar, wie was die John Edgar Hoover eigenlijk echt? Had de zogenaamd integere chauvinist een donker verlangen waarmee hij de hele Amerikaanse tempel omver zou halen?

John Edgar Hoover werd op 1 januari 1895 geboren als het derde kind van een familie van ambte-

naren in Washington DC. Zijn vader werkte voor de Landmeetkundige Dienst, zijn broer werd topambtenaar bij het Ministerie van Handel en zijn moeder, van Zwitserse komaf, kreeg in de hoofdstad een intellectuele opvoeding. Tijdens Edgars jeugd namen zijn moeder, de studies en de Kerk een belangrijke plek in. Edgar adoreerde zijn dominante moeder, voltooide rechtenstudies en werd overtuigd presbyteriaan. Lovenswaardige films zoals *J. Edgar Hoover* (R. Collins, 1988), *Mr. Hoover and I* (E. de Antonio, 1990), *The Chancellor Manuscript* (R. Ludlum, 1977) leggen

veel bloot van Hoovers beginjaren. Hij studeerde af als advocaat en promoveerde tot directeur van de FBI. Als een jonge Napoleon, met het uiterlijk van een bulldog – samengeknepen lippen, spatelvormige neus en bruine ogen – straalde de nieuwe directeur zekerheid uit terwijl zijn onberispelijke kleren als een handelsmerk gold. Amerika stelde in Hoover grote verwachtingen en hij zou die niet beschamen. Al snel kreeg hij het predicaat ‘*founding father*’ omwille van zijn professionalisme en protectionisme. Hoover was de hoeder van Amerika en zijn beschermfunctie kwam tot uiting in publicaties, propaganda, antinazisme, antimilitarisme en anticommunisme. Hij schreef veel (of liever: hij liét veel boeken schrijven door ghostwriters), maakte uitzinnig propaganda op politieke domeinen, voerde een krachtig beleid tegen nazi’s en zou voor zijn inspanningen grote eer verwerven. Hoover hervormde Amerika, meer nog: belichaamde het zelfs. Na de strijdlustige jaren 40, mooi geschetst in films zoals *Queen of the Mob* (J. Hogan, 1940), *Dillinger* (M. Nosseck, 1945), *Walk a Crooked Mile* (G. Douglas, 1948) kwam Hoover terecht in de stormachtige jaren 50-60. Hij bleef ijveren om de tempel omver te duwen, maar die tempel stond niet op los zand.

Narcist

Hoover kon goed opschieten met zijn privésecretaresse Helen Gandy en met zijn naaste medewerker Clyde Anderson Tolson. Eerstgenoemde verzorgde vierenvijftig jaar lang Hoovers administratie terwijl laatstgenoemde als privésecretaris de eerste medewerker van de directeur werd. Beiden konden niet verhinderen dat in de jaren 50-60 Hoovers ware aard tot

uiting kwam. De *founding father* werd ‘*founding politician*’, politiek opportunist of opperste bureaucraat. Als ‘*founding politician*’ contacteerde Hoover congresleden en bood informatie aan in ruil voor loyale medewerking. Als opportunist centraliseerde Hoover de politionele besluitvorming in de hoofdstad en liet niet de minste tegenkanting toe. De bureaucraat in hem ging te keer als een potentaat en had geen enkele moeite om zijn paradepaard, de FBI, bovenaan de lijst te plaatsen en alle mogelijke financiële middelen ter beschikking te stellen. In de films *The FBI Story* (M. LeRoy, 1959) en *The FBI* (P. Abbott, 1965) met in de hoofdrol Efram Zimbalist jr, leren we het paradepaard kennen.

Hoover belichaamde vele rollen. Eerst en vooral was hij een narcist. Wou de directeur gebruik maken van gratis overheidsdiensten, dan verkreeg hij die toelating. Wenste de directeur biefstukken uit Colorado, dan kreeg hij die. Wou de directeur schepijs, dan werd de order prompt uitgevoerd. Hoover verdedigde zijn narcistische ego als een atoombunker. Ten tweede was Hoover een nativist. Via de zondagsschool en de Kerk kwam Edgar terecht in een nativistisch keurslijf dat de Amerikaanse homogeniteit verdedigde en met alle middelen de christelijke natie hoog in het vaandel droeg. Edgar had veel respect voor de White Anglo-Saxon Protestants, de W.A.S.P. Hij leerde het nativistische ideeën goed kennen tijdens de communistenrazzia’s in de jaren 20. Hoover leefde, ten derde, als een autocraat. Toen hij directeur van de FBI werd ging hij onmiddellijk over tot het ontslaan van honderden agenten, sloot tal van bijkantoren, eiste een verregaande discipline, zocht contacten met congresleden, leden van het Hooggerechtshof, van nationale instellingen en talrijke presidenten. Elke binnenlandse dreiging nam hij ernstig

Bijna vijftig jaar had hij de FBI gediend, veertig jaar hield hij vol dat de Amerikaanse maffia niet bestond en zes jaar hielp hij mee aan het moordklimaat rond John F. Kennedy, Malcolm X, Martin Luther King en Robert F. Kennedy.

en voorzag hij van een harde aanpak vanuit het bureau of de plaatselijke afdelingen. Er was voorts nog geen sprake van moordaanslagen maar het klimaat was in voorbereiding. Tenslotte was Hoover een hardleerse racist. In zijn veertig jaren diensttijd stelde de directeur van de FBI slechts vijf zwarte agenten aan als dienstbodes en slechts acht vrouwelijke medewerkers werden in de kantoren van de FBI toegelaten. Hoovers racistische opvoeding en zijn racistisch beleid resulteerden in een xenofobe visie.

Dankzij zijn narcisme, nativisme, autocratie en racisme verving Hoover zijn idealisme door een eigen ideologie, die de Amerikaanse oorspronkelijke idealen van vrijheid en gelijkheid gewoon van de kaart veegde en de macht van de directeur versterkte. De bekende *G-Man* films van de late jaren 30 bevestigden Hoovers ideologisch imago. De films *Public Hero Number One* (J. Rubin, 1935) en *Smashing the Rackets* (L. Landers, 1938) zijn in dat verband vermeldenswaardig. In de jaren 50 kon niemand Hoover een halt toeroepen, omdat hij nu eenmaal dé baas van de Amerikaanse tempel was.

Bureaucratie

Voormalig minister van Justitie, Ramsey Clark, zei ooit: "Ik geef toe dat de teloorgang van de FBI ontstond dankzij het feit dat de organisatie een ideologie werd". Hoover ontwierp een eigenge-reide leer die op bureaucratie steunde en die zich uitte in de strikte gezagslijnen van de directeur, het achterhouden van geheime informatie en het gebrek aan integriteit tegenover burgers. Eén van die ideologische slachtoffers was Martin Luther King. Sinds Robert Kennedy in 1963 aan Hoover de toelating gaf om King dag en nacht af te

In de jaren 50 kon niemand Hoover een halt toeroepen, omdat hij nu eenmaal dé baas van de Amerikaanse tempel was.

luisteren ontstond er een vendetta van de FBI-baas tegenover de zwarte predikant. King had communistische vrienden, nam een kritische houding tegenover de FBI aan, was zeer populair, behaalde successen in de burgerrechtenbeweging, had een tumultueus liefdesleven en hield er een progressieve politieke mening op na. Op het eerste gezicht leek het wantrouwen van Hoover tegenover King nochtans allesbehalve vanzelfsprekend.

Allereerst werkte King met de federale overheid samen en hield hij zich binnen de krijtlijnen van het federale rechtssysteem. Daarnaast ontplooidde King zich als een gematigd leider, in tegenstelling tot de erg militante Malcolm X, Stokely Carmichael of Eldridge Cleaver, notoire Black Panthers. King bleek ook altijd bereid om te praten, met wie dan ook en over gelijk wat. Tenslotte had hij, noch in teksten of campagnes, ooit opgeroepen tot geweld of aanslagen gepropageerd. Integendeel, de pacifistische leider uit Atlanta wou een nieuw Amerika dat een link legde met het oorspronkelijke Amerika van de Founding Fathers. Toch noemde Hoover King "de grootste leugenaar in de wereld". *Hoover versus the Kennedys* (M. O'Herlihy, 1987), *Mississippi Burning* (Alan Parker, 1988), *Murder in Mississippi* (Robert Young, 1990) en *JFK* (Oliver Stone, 1991) toonden een kritisch beeld van de FBI-baas.

Door president Johnson liet John Edgar Hoover zich benoemen voor het leven. Bijna vijftig jaar had hij de FBI gediend, veertig jaar hield hij vol dat de Amerikaanse maffia niet bestond en zes jaar hielp hij mee aan het moordklimaat rond John F. Kennedy, Malcolm X, Martin Luther King en Robert F. Kennedy. Spijt over de voornoemde moorden had hij niet, zijn betrokkenheid zou nooit de pers halen en de bewijslast was uiterst miniem. Afkeer van zijn rijkgevulde loopbaan had hij evenmin, vermits hij de FBI tot de modernste politionele eenheid in de wereld had uitgebouwd. Heimwee naar zijn beginjaren had hij ook niet, aangezien zijn zelfverzekerde aard geen melancholie toeliet.

Op 2 mei 1972 nam een spichtig, grijs mannetje van zijn tijdgenoten afscheid. Veel had hij opgebouwd en veel had hij neergehaald, slechts de Amerikaanse tempel kreeg hij niet om. Die stond immers – én gelukkig maar – op de democratische rots gegrondd.

WILLY SCHAEKEN IS HISTORICUS

“Wat me boeide in het verhaal van J. Edgar Hoover? De parallellen met het heden en de angsten die onze samenleving in hun greep houden”. Hoewel veteraan-regisseur Clint Eastwood zo aangeeft oog te hebben voor de hedendaagse relevantie van het levensverhaal van de omstreden FBI-directeur is deze biopic meer een psychologische karakterstudie dan een politiek drama, meer een *amour fou*-verhaal dan een *J'accuse*. J. EDGAR is een impressionistisch portret van een mysterieuze mythische figuur die zich bewust was van de kloof tussen imago en identiteit. Iemand met een obsessie voor geheimen en een passie voor spoorwerk. “Een publiek figuur”, volgens Eastwood, “al kenden slechts twee mensen – Clyde Tolson en Helen Gandy – hem echt. Zo wou hij het ook. Hij hield van vertrouwelijke informatie, van geheimen en bleef zo jarenlang machtig”. Hoover is een Amerikaans icoon die bij de cineast zowel bewondering (omwille van zijn energie) als afschuw (omwille van zijn boosaardigheid) opwekt. Sinds *Bird* en *Unforgiven* toont Eastwood via ‘acterende’, met het eigen zelfbeeld worstelende en zwart-wit denkende personages aan dat de realiteit complex is en een menselijke persoonlijkheid door tegenstrijdige impulsen wordt gevormd. Geen toeval dus dat een sublieme Leonardo DiCaprio uitwendige metamorfoses koppelt aan inwendige malaise, explosiviteit aan tristesse. “What determines a man’s legacy is often not seen” zegt een om zijn erfenis bekommerde Hoover die in het begin van J. EDGAR in de jaren 70 zijn memoires dicteert. We volgen zijn gekleurde, selectieve herinneringen vanaf de jaren 20. Alles start met een trauma, veroorzaakt door

bomaanslagen van anarchistische radicalen, wat Hoover aanzet om te vechten tegen ‘het rode gevaar’. Wanneer een medewerker oppert “we onderzoeken misdaden, geen ideeën” verkondigt Hoover zijn missie: “I hold the wellbeing of our country as paramount”. Om “het Amerikaanse volk en de *American way* te beschermen” eist hij van agenten morele onwrikbaarheid én een onberispelijke look. Een sterk imago levert immers macht op. Hoover grijpt de ontvoering van de Lindbergh baby aan om wetenschappelijke onderzoeksmethodes te introduceren, het gangsterisme om zijn organisatie een federaal agentschap te maken en de Koude Oorlog om het ficheren van ‘vijanden’ te rechtvaardigen. Hoover slaagt erin de publieke perceptie te wijzigen (via film de sympathie voor gangsters te veranderen in sympathie voor G-men) en zichzelf in een heldenrol te duwen. Zijn “this was a we-job, not an I-job” na een ‘eigenhandige arrestatie’ klinkt dan ook vals. “De bewondering van de natie is genoeg voor mij” – als reactie op zijn magere sociale leven en onzichtbare homoseksuele relatie met alter ego Clyde Tolson – lijkt oprechter. De megalomane tiran die wou overkomen als een superheld heeft nood aan erkenning, aan menselijke warmte. “I need you” schreeuwt Edgar wanneer Clyde boos opstapt. Eastwood belicht niet alleen de menselijk- maar ook de onmenselijkheid van Hoover: zijn problematische relatie met geweld, rechtvaardigheid, macht en manipulatie. Maar vooral de manier waarop hij paranoia in de Amerikaanse droom injecteerde. Via het “wij versus hen” concept (een vijandbeeld met de ander als het absolute kwaad) polariseerde hij de samenleving en creëerde een permanente voedingsbodem voor

angst. Angst voor communisten, zwarten en homo’s, naadloos overlopend in angst voor terroristen omdat het een angst was voor alles wat de onveranderlijkheid bedreigt. Net zoals in de Hollywoodfilms van de jaren 50 wordt het ontstaan van die paranoia psychologisch verklaard. Eastwood verbindt Hoovers fobieën (zijn nood te memoriseren en klasseren) met verdrongen homoseksuele gevoelens en een moederfixatie. Een chaotische, zieke geest voedt een obsessief, geordend professioneel leven. Een cocktail van frustraties, verlangens en geheimen drukt zijn stempel op de tijdgeest en is er tegelijk de afspiegeling van. Hoover was immers de vleesgeworden angst voor een existentieel gevaar. De schaduw van de moeder van alle revoluties, de Russische omwenteling van 1917, hing over de kruistocht van de reus die een dwerg bleef in de kamer van zijn moeder.

— IVO DE KOCK

GENRE Biografisch drama

REGIE Clint Eastwood

SCENARIO Dustin Lance Black

FOTOGRAFIE Tom Stern

MUZIEK Clint Eastwood

CAST Leonardo DiCaprio (J. Edgar Hoover), Naomi Watts (Helen Gandy), Josh Hamilton (Robert Irwin), Arnie Hammer (Clyde Tolson), Geoff Pierson (Mitchel Palmer), Judi Dench (Annie Hoover)

PRODUCTIE USA - 2011 - 137'

DISTRIBUTIE Warner

RELEASE 11 januari